

Dues generacions

Del tombant de segle a la postguerra

Al segle XX hi ha hagut grans contrastos pel que fa al paper de la dona en la vida intel·lectual i artística. A començament de segle, escriptors i escriptores partien de posicions molt diferents: mentre que l'escriptor es trobava amb un entorn favorable on podia exercir la seva vocació amb llibertat, l'escriptora havia d'afrontar el rebuig, la crítica i sovint la burla. A la dona només li era permès exercir el paper de lectora. El XX, però, ha estat un segle de contrastos, i en poques dècades la situació va canviar. Els anys seixanta, per bé que encara faltava per arribar a la plena igualtat, ja no era imaginable que una dona s'hagués de protegir mitjançant un pseudònim. De Palmira Ventós, amagada sota el pseudònim Felip Palma, a Maria Castanyer, amb els seus viatges a Califòrnia, hi ha una distància que no es pot comptar ni amb anys ni amb quilòmetres.

Francisca Torrent, Trinitat Aldrich i Palmira Ventós es troben entre les primeres escriptores de la literatura catalana contemporània. La Renaixença va començar a l'últim terç del segle XIX, però les dones no hi van tenir un paper destacat fins bastants anys més tard. El domini masculí dels Jocs Florals va ser gairebé total, i només dues autores van arribar a tenir-hi un cert pes: Maria Josefa Massanés i Isabel de Villamartín.

De fet, no trobem un grup significatiu d'autores fins als primers anys del segle XX. Encara cal estudiar per què en aquells anys la dona va començar a prendre part en la vida intel·lectual catalana. Possiblement va ser a causa de la influència del pensament feminista que arribava del Regne Unit, i segurament també hi va tenir un paper decisiu l'impuls que va agafar el catalanisme, desitjós d'incorporar tota la societat en el seu projecte polític. Però tot i que es donaven les condicions perquè la dona accedís a revistes, diaris i editorials, les coses no eren gens fàcils. Encara hi havia una tensió no resolta entre la condició de mare i esposa i la llibertat intel·lectual que reclamava l'escriptura. Com a conseqüència, va sorgir un discurs feminista de caire conservador i religiós que ofería la clau per compaginar el paper domèstic de la dona amb la seva vocació artística.

Trinitat Aldrich (1863-1939), per exemple, va defensar les aspiracions intel·lectuals de la dona en el seu discurs dels Jocs Florals de Girona (1910), però remarçant que això no l'havia d'apartar de la família ni de les tasques domèstiques. La seva poesia religiosa li permetia compaginar totes dues coses. L'estricta formació moral de Francisca Torrent (1881-1958) també li ho va permetre. Els prejudicis, però, eren tan grans que una escriptora de temes més agosarats com Palmira Ventós (1862-1916) necessitava protegir la seva identitat rere un pseudònim. Els seus contes ofereixen una visió crítica de la religió i el matrimoni que no s'avé amb el discurs feminista conservador. Aldrich i Ventós presenten moltes semblances: totes dues van néixer amb un any de diferència en una societat on les dones no treballaven i només una minoria benestant podien permetre's aficions artístiques. Torrent va néixer uns anys més tard, el 1881, i com que la seva família tenia propietats, a pesar d'estudiar magisteri no va haver d'exercir mai de mestra. Aviat el món d'aquestes escriptores es va rendir a la nova ideologia catalanista, i elles van ser de les primeres a contribuir-hi; especialment Torrent, que va col·laborar a *Or i Grana* (1906-1907), la primera revista per a dones en català.

Allò que separa aquestes escriptores és la seva obra: Aldrich es va decantar per la poesia religiosa i els Jocs Florals, mentre que Ventós va optar per la via oberta per Víctor Català: el ruralisme antiromàntic i els temes polèmics. Torrent, la més activa, va publicar una quantitat considerable de poesia i prosa. La seva via va quedar en l'entremig: adoptava els temes del ruralisme modernista, però amb un to moralitzant que l'acostava a la literatura de Jocs Florals. Aldrich va morir el 1939 i, tal com escriu Xavier Cortadellas, segurament va tenir sort de no viure les conseqüències de la derrota. Ventós va morir molt abans, deixant un drama, *Isolats*, que va ser la primera obra d'una dona catalana portada a escena. Torrent, en canvi, va viure fins a 1958 i, tal com mostra Narcís-Jordi Aragó, la seva obra i biografia van quedar profundament afectades per la guerra: a partir del 1939 el seu silenci gairebé va ser total. ☞

d' escriptores

dossier

